

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

“ЧЕТ ТИЛЛАРИНИ ЎҚИТИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ”

мавзуидаги республика онлайн илмий-амалий конференция

МАТЕРИАЛЛАРИ

2021 йил 17-18 март. Бухоро

Kamolov J. YOZUVCHI FRNSIS BEKONNING INGLIZ ADABIYOTIDA TUTGAN O'RNI	331
Хажиева Ф. ЛАЙЛА ЛАЛАМИНИНГ “THE MOOR’S ACCOUNT” ТАРИХИЙ-БИОГРАФИК РОМАНИДА ПАРЕМИЯЛАР ТАҲЛИЛИ....	335
Rakhimova Sh. HISTORICAL OUTLINE OF FEMINISM IN BRITISH LITERATURE	339
М.Неъматова, Нигматова Л. ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА КЎМАКЧИ ФЕЪЛЛАРНИ ҚИЁСЛАБ ЎРГАНИШ	341
Radjabova D., Usmonova Y. COMPARISON AND CONTRAST OF FEMALE CHARACTERS IN JANE AUSTIN’S NOVELS	345
Сидиков Қ., Турсунов М. АФОРИЗМЛАР ТАРЖИМАСИ МАСАЛАЛАРИ.....	348
Н.Yusupova. TARJIMADA TURG’UN BIRIKMA VA IBORALARNING BERILISHI.....	353
Azimova Sh. PRAGMALINGVISTIKA FANINING RIVOJLANISH TARIXIGA NAZAR.....	357
V. ШЎЪБА. ЧЕТ ТИЛЛАРНИНГ БОШҚА ФАНЛАР БИЛАН АЛОҚАДОРЛИГИ.....	360
Нусратов А. ПЕДАГОГИК ҒОЯЛАР МАЗМУНИНИ ЎРГАНИШДА УБАЙДИЙ ИЖОДИДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИ	360
Ибрагимов Ў. “ТОПОГРАФИЯ, КАРТОГРАФИЯ ВА ГАТ” ФАНИ ТАЛАБАЛАРДА КАРТОГРАФИК КОМПЕТЕНТЛИКНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВОСИТАСИ СИФАТИДА	365
Саидов И.И., Толибова О.Ю. ФОРМИРОВАНИЕ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ	368
Саидов И.И., Турсунов М.Ш. ЎҚУВЧИЛАР ЎЗ-ЎЗИНИ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯЛАБ, СОҒЛИҒИНИ МУСТАҲКАМЛАШИ УЛАРНИ ҲАР ТОМОНЛАМА ЖИСМОНИЙ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ РОЛИ.....	375
Хамраева Г., Махмудова М. ФИЗИКА ДАРСЛАРИДА ФИЗИК ТЕРМИНЛАРНИ ИНГЛИЗ ТИЛИДА ЎРГАТИШНИНГ САМАРАЛИ УСУЛЛАРИ	380

chaqiradi. Va faqat shu sharoitda mavjudot, tabiatni bilishga erishish mumkin. Buning uchun eng yaxshi vosita u tajriba va tajribaga asoslangan induktiv usul deb hisoblaydi u.

Foydalanilgan manbalar

1. <https://www.britannica.com/biography/Francis-Bacon-Viscount-Saint-Alban>
2. <https://www.grandars.ru/college/filosofiya/filosofiya-frensisa-bekona.html>
3. <http://www.library.fa.ru/exhib.asp?id=121>
4. <https://newtonew.com/science/idoly-kotorye-meshayut-myslit>
5. <https://www.neliti.com/publications/336238/francis-bacon-principles-and-his-philosophy>
6. <http://iejrd.com/index.php/%20/article/view/1401>
7. <https://scholar.google.ru/scholar?oi=bibs&cluster=13592445197489079231&btnI=1&hl=ru>
8. <https://scholar.google.ru/scholar?oi=bibs&cluster=17855192054227122534&btnI=1&hl=ru>
9. <https://scholar.google.ru/scholar?oi=bibs&cluster=10068233095846337917&btnI=1&hl=ru>
10. <https://scholar.google.ru/scholar?oi=bibs&cluster=13558312343170811807&btnI=1&hl=ru>

INTERPRETATION OF PAREMIS IN LAYLA LALAMI'S HISTORICAL-BIOGRAPHICAL NOVEL "THE MOOR'S ACCOUNT"

Khajieva Feruza Melsova
PhD, Associate Professor of
the Bukhara State University
Mob: 91 448-44-80
e-mail: feruzakhajieva@gmail.com

Abstract. The article discusses the problem of intertextuality in the novel "The Moor's Account" and interprets the paremiological devices used by the writer to create the national colour in the work.

Key words. LaylaLalami, intertextuality, paremy, historical-biographical novel.

ЛАЙЛА ЛАЛАМИНИНГ "THE MOOR'S ACCOUNT" ТАРИХИЙ-БИОГРАФИК РОМАНИДА ПАРЕМИЯЛАР ТАҲЛИЛИ

Хажиева Феруза Мэлсовна
Бухоро давлат университети
Филология фанлари бўйича
фалсафа доктори (PhD), доцент
Тел: 91 448-44-80;
e-mail: feruzakhajieva@gmail.com

Аннотация. Мақолада Лайла Лаламининг тарихий-биографик асарида интертекстуал хусусиятлар таҳлилла тортилган бўлиб, асардаги паремиологик бирликларнинг миллийлик касб этиши масалалари еритилган.

Калит сўзлар: Лайла Лалами, интертекстуаллик, паремия, тарихий-биографик роман.

Кириш. Замоनावий америка езувчиси Лайла Лаламининг “The Moor’s Account” (2014) романида ўн олтинчи асрга даҳлдор йирик тарихий воқеа Шимолий Америкага янги ерларнинг очиш мақсадида ташкил этилган Нарваэз экспедицияси ва унда иштирок этган тарихий шахс Мустафо ибн Муҳаммад ибн ал-Замори ҳақиқат образли ифодаланган. Китобда тарихий прототипга алоқадор санокли биографик материалларга қурилган воқеалар ўз ифодасини топган. Буни асарнинг кириш қисмда ўқиш мумкин. “This book is the humble work of Mustafa ibn Muhammad ibn Abdussalam al-Zamori, being a true account of his life and travels from the city of Azemmur to the Land of the Indians, where he arrived as a slave and, in his attempt to return to freedom, was shipwrecked and lost for many years.” [1, 2] Мустафо ал-Заморининг “камтарона китоби” деб сифатлаган ушбу асарнинг қаҳрамони буюкликка еки эътиборга даъво қилмайди, аксинча у ўзини Европаликларга ўхшаб, мустамалкичиларга ҳос қибрдан холи бир қул сифатида китобхонга таништиради ва ўзини улардан фарқли равишда, “...whereas I, who is neither beholden to Castilian men of power, nor bound by the rules of a society to which I do not belong, feel free to recount the true story of what happened to my companions and me,” – испан қудрати ва жамият қоидаларига тобеъ бўлмаган шахс сифатида ўзини эркин тутиб, ҳақиқий воқеани баени билан китобхонни таништиради. Лалами бу билан нафақат европаликлар, балки бошқа этник гуруҳлар ҳам бошидан кечирган хотиротларни бадий ва эмоционал, тарихийлик принципи асосида баен эта олади, ўзининг овози, шахсиятига эгаллигини таъкидлаган.

Дарҳақиқат, ушбу асосий персонажни яратишда муаллиф айнан 1 шахс нарратологик техникадан фойдаланганлиги учун, қора танлилар ирқига мансуб кишиларнинг ҳам ўз шахсияти ва нуқтаи назарига эга эканлигини кўрсатишга, унинг дунёқарашида асарда тасвирланган Нарваэз номли экспедицияга муносабат билдира олишга ҳаққи борлигини кўрсатишга уринган ва буни маҳорат билан уддалай олган, деган фикр туғилиши табиий. Шунингдек, ушбу асарда шарқ менталитетига, Марокашлик араблар – берберларга ҳос колорит ва миллий хусусиятларнинг ифодасини ҳам кўриш мумкин. Айнан шу ўринда асарда мақоллар, донишманд ибораларнинг, Марокаш миллий адабиётидаги эртанинг замонавий бадий матнда – тарихий-биографик роман асари тўқимасига киритиш орқали интертекстуал, матни яратган, деб айтиш мумкин.

Таҳлиллар. Асардаги тўртинчи “The story of Azemmur” деб номланган бобда “The elders teach us: if you must drown, let it be in a deep well, not in a shallow pond” мақоли ҳам матн тўқимасига киритилган. Мақол ўзбек тилидаги “Осилсанг, баланд дорга осил” мақолига эквивалент бўлиб,

унинг сўзма-сўз таржимаси “Агар чўқишинг керак бўлса, чукур кудукда чўккин, саез ховузда эмас”. Ушбу мақол бош қахрамон Мустафонинг ешлигидаги характерини очиб беришга том маънода хизмат қилган. Чунки, ёшлигида мадрасадан қичиб, бозорларда кезиб юрадиган Мустафо улғайгач, отаси касбини давом эттиришни истамайди.

“But tell me, my son. What do you wish to do?”

His eyes seemed softer now and, encouraged by the kindness in them, I managed to say, Father, I want to be a merchant.

A merchant?

If I had said I wanted to become a hammam attendant or a street musician, he would not have looked more surprised. He stared at me speechlessly. *The elders teach us: if you must drown, let it be in a deep well, not in a shallow pond.* So I went on, Father, I have always liked the souq. I like watching merchants convince buyers with the yarns they spin, how they persuade someone to buy something he did not know he wanted. And then the offer, the haggling, the resolution: all the give-and-take of a sale. That is what I would enjoy doing.

My son, he said, the life of a notary is a noble one. You practice the law that God and His Messenger have laid down for us and you serve the people of your town. You receive honest earnings that can support a home.

A fine occupation, I said.

But you do not wish to be a notary?” [1, 28]

Диалогдан кўриниб турибдики, асар қахрамони келажаги ҳал бўлиши кутилаётган дақиқада ушбу паремиологик бирикма қисқа ва лўнда шаклда, Мустафонинг калондимоғлигини, бойлик ва нафсга мойиллигини кўрсатади. Мустафо отасининг Аллоҳ ҳамда унинг элчиси ўргатган қонунларни ўрганишини, одамларга шу билими орқали хизмат қилиши керак, деган ўғитларини хато еки емон демайди, лекин унга савдогарлик ёқишини, одамлар ўзи билмаган нарсаларни сотиб олишларига кўндиришни иташини айтади. У бой-бадавлат бўлиш учун савдогарликни танлайди. Шунда шаҳарнинг баобруй Ал-Диб савдогар оиласига шогирд тушади. Савдо қилишнинг энг нозик жиҳатларини ўрганиб олиб, оиласини тўкин-сочин боқа бошлайди. У ҳаттоки шу даражага етадики, қул савдоси кўчасига ҳам кириб қолади. Бироқ бу хато уни умр бўйи таъқиб этади. Чунки унинг ўзи, тақдир тақозоси билан, қуллик исканжасига тушади. Отасининг ўғитларга қулоқ солмагани, онаси ва укаларини очликдан ўлиб кетмаслиги учун ўзини сотишга мажбур бўлади. Асарнинг драматик пафоси ҳам шу нуқтада содир бўлиши, мақолнинг туб моҳиятини еритиб беришдан иборатдир. Демак, ушбу халқ оғзаки ижоди намунаси Лаламига матн маъносини кучайтиришга, персонаж характерини очиб беришга ҳамда, Марокаш халқига хос заковат ва доноликни еритиб беришга хизмат қилган.

“The elders teach us: when the cow is down, the knives come out” [1, 43] (сўзма-сўз таржима: сугир қулаб тушганда, пичоқлар қинидан чиқади)

мақоли асарнинг еттинчи “The Story of Apalache” деб номланган бобида қўлланилган бўлиб, асар матнида жуда ўринли, сабаб-оқибатни, одамларнинг танқидий қарашларини ифодалаш мақсадида қўлланилган. Араб тилида “En weq’et el baqarah, tektar sakakinah” деган шаклга эга ушбу мақолнинг мазмуни қуйидагича талқин этилган. “Йиқилган сигирнидарҳол жойида сўйиш керак, токи уни истеъмол қилиш мумкин бўлсин. Шунинг учун бу ҳолатни кўрган ҳар бир киши уйига чопқиллаб пичоқни олиб келишга шошади. Шунинг учун керагидан ортиқ пичоқ тўпланadi. Ушбу мақол кўпроқ сиесатчиларга нисбатан ишлатилсада, танқидга лойиқ кишиларга нисбатан ҳам қўлланилади. Ибора вазият қурбонига нисбатан раҳм қилиш ва қоралаш нияти билан чиққан кишини танқид қилиш маъносида қўлланилади”. [4] Араб мақоли Лайла Лалами асарида Мустафо тилидан қуйидаги вазиятда қўлланилган. Асар сюжетида тасвирланган экспедицияси раҳбари Нарваэз олтин топиш мақсадида Аппалачи тоғ тизмаларига боришга уриниб, у ерга етиб келгач ҳеч қандай олтин топа олмайди. Шунда экспедиция аъзолари ўз раҳбарига адашганлигини, нотўғри йўлбошчилик қилганини юзига солишни ва унга бақаришни бошлашади. Четда бу вазиятни кузатиб турган қул Эстебанико оқ танлиларнинг ўзаро мурасасизлигини кузатиб, уларга ўз миллий тафаккури орқали баҳо беради. Йиқилган сигир – Нарваэз эканлиги, пичоқ билан чиққанлар – зодагонлар: Сенъор Кастилло ва Дон Панфило назарда тутилган. Улар олтин топиш, шон-шухрат ва бойлик билан Испанияга қайтиб бориш орзулари амалга ошмаслиги мумкин эканлигини биринчи бор ҳис қилаётган эдилар. Лекин ҳали олтин васвасаси уларни буткул тарк этмаган эди. Қул Эстебанико ровий сингари ҳар бир вазиятни таҳлил қилган ва мақол орқали воқеага Шарқ менталитетида изоҳ бера олган. Бу билан муаллиф одамларнинг ўзгарувчан табиатини, турли вазиятларда турлича муомала ва муносабат билдиришларини бадий-эстетик восита (мақол) ёрдамида ифодалай олган. Инсон табиатидаги нозик психологик ҳолатларни маҳорат билан ифодалай олган.

Таҳлил шуни кўрсатадики, “The Moor’s Account” тарихий-биографик асари тўқимасида қўлланилган интертекстуал воситалар унда миллий колоритнинг, Марокаш миллатига хос менталитетнинг ифодаланишига замин ярата олган.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Lalami L., The Moor’s Account. Ebook. Published by Pantheon, 2014, 336 Pages, ISBN 9780307911674
2. Хализев В.Е. Теория литературы. – Москва: Высшая школа, 2005. – 405 с.
3. Ҳотамов Н., Саримсоқов Б. Адабиётшунослик терминларининг русча-ўзбекча изоҳли луғати. – Тошкент: Ўқитувчи, 1979. – 365 б.
4. Egyptian Proverbs, (Al-Ahram Center for Translation and Publishing, 1986) by Ahmed Taymour Pasha, Translated by: Nabil Shawkat.

HISTORICAL OUTLINE OF FEMINISM IN BRITISH LITERATURE

Rakhimova Shakhnoza Rakhimovna
BA student of
the Faculty of Foreign Languages
Bukhara State University
Mobile: +99891 446 40 67
e-mail: shakhnoza2906@gmail.com

Abstract. Feminism as a new political and social movement, lead to severe changes in the mindset of thousands. At the same time, such huge development also influenced the world of literature. Females not only as the characters, but also as an independent writers appeared. There is given a short genesis of the feministic features that were the first step towards new beginning in the literature.

Key words: Feminism, movement, feministic, equality.

“Women are supposed to be very calm generally but women feel just as men feel; they need exercise for their faculties, and a field for their efforts as much as their brothers do; they suffer from too rigid a restraint, too absolute a stagnation, precisely as men would suffer.”

“Jane Eyre” by Charlotte Bronte

The extract taken from Charlotte Bronte’s novel “Jane Eyre” implies that already in the time of Victorian literature some women writers tried to depict the female characters as strong and analytical as men, who could be independent and struggle for their rights to be equal with men. So, this fist springs of feminist ideas continued in the works of women writers in the XX century. The ideas of gender equality and describing women as a main character with her pros and cons, inner state and individuality took the shape in the term “feminism” in social life of people.

Historical background. Feminism, the reform movement all over the world aimed at the social, educational and political equality of women with men began in the late XIX century and highly ‘splashed’ in the beginning of XX century. In the 1960s, however, it achieved in the US a new dynamic with the National Organization for Woman (NOW) and the change of the term “Feminism” to “Women Liberation”.

Feminist ideas pursue women's rights, including the right to vote, to hold public office, to work, to earn fair wages, equal pay, to own property, to receive